

2 Samisk språk i grunnskolen og videregående opplæring

Torkel Rasmussen, 1. amanuensis. Samisk høgskole Kautokeino

Sammendrag

Faget Samisk som andrespråk i grunnskolen har hatt en betydelig nedgang etter skoleåret 2005/06. Artikkelen viser at nedgangen kan ha stoppet opp og stabilisert seg på et lavere nivå enn tidligere. Tilbakegangen for Sørsamisk andrespråk er likevel bekymringsfull. Det er også registrerte en større tilbakegang for faget Samisk førstespråk. Det gjøres spesielt oppmerksom på det skillet som har oppstått mellom elever som mottar opplæring i Samisk førstespråk og antall elever som har samisk som opplæringspråk. Det blir stadig flere elever som mottar opplæring i Samisk førstespråk uten å ha opplæring i andre fag i grunnskolen på samisk.

Tall for dekningsgraden av læremidler for opplæring på samisk, viser at situasjonen har blitt en del bedre de siste fire år. Men spesielt for lule- og sørsamisk må situasjonen fortsatt betegnes som kritisk ettersom elevene mangler læremidler i de fleste fag i grunnskolen.

En gjennomgang av Fylkesmannsembetenes tilsynsrapporter fra tilsyn med samiskopplæringa viser lovbrudd ved alle tilsyn i Nordland og Oslo/Akershus. I Finnmark er alle tilsynsrapportene udelt positive. Det har ikke vært gjennomført tilsyn med samiskopplæringa i andre fylker.

2.1. Samiske språk i skolen

Denne artikkelen tar i hovedsak for seg opplæringa i samiske språk i den norsk grunnskolen og videregående opplæring de siste fem årene. Det vil si skoleårene fra 2010/11 til 2014/15. Det gis også noen lengere tilbakeblikk for å vise trendene i utviklinga.

Bruk av samisk språk i opplæringa reguleres av Undervisningsloven og Kunnskapsløftet - læreplanverket for grunnskolen og videregående opplæring. Kapittel 0 gir av den grunn en kort gjennomgang av de sentrale delene om samisk språk i loven og læreplanene.

Det undervises i og på tre samiske språk i grunnskolen: nord-, lule- og sørsamisk, og det kan undervises i og på disse tre samiske språkene i den videregående skolen. I denne artikkelens kapittel 3 gis en samlet oversikt over antallet elever som har opplæring i et av de samisk språkene i grunnskolen. I kapittel 2.4 legges det fram tall for opplæring i samisk i den

videregående opplæringa, mens kapittel 0 behandler læremiddelsituasjon for opplæring på samisk og for de forskjellige alternativene for samisk andrespråk.

Fylkesmannsembetene fører tilsyn med opplæringa i grunnskolen og den videregående opplæringa og også med skolenes opplæring i og på samisk. Artikkelens kapittel 2.6 tar for seg de tilsyn med samiskopplæringa som er utført de siste fire årene.

2.2 Lovverket og læreplan

2.2.1 Lovverket for grunnskolen

Opplæringslovens § 6-2. *Samisk opplæring i grunnskolen* slår fast at elever i samiske distrikt har rett til opplæring på samisk. Utenfor samiske distrikt har elevene rett til slik opplæring dersom foreldrene til minst ti elever krever det. Når opplæringa har startet opp, kan den ikke legges ned så lenge det fortsatt er minst seks elever igjen i gruppa.

Samisk distrikt er i opplæringsloven § 6-1 definert til å være Forvaltningsområdet for samisk språk¹, og andre kommuner eller deler av kommuner som regjeringa har besluttet å kalle samisk distrikt. Ingen områder utenfor Forvaltningsområdet for samisk språk er blitt klassifisert som samiske distrikt. Dermed gjelder bestemmelser i opplæringsloven for samiske distrikt pr i dag kun i Forvaltningsområdet for samisk språk, og begrepet Forvaltningsområdet vil i fortsettelsen bli brukt.

Innenfor Forvaltningsområdet kan kommunene vedta at alle elevene i grunnskolen skal ha opplæring i samisk. Tre kommuner har fattet slike vedtak som fortsatt står ved lag: Nesseby, Karasjok og Kautokeino. I disse kommunene er samisk i en av de mulige variantene et obligatorisk fag for elevene i kommunenes grunnskoler.

Utenfor Forvaltningsområdet har samer i grunnskolealder rett til opplæring i samisk (opplæringsloven § 6-2, femte ledd). Det vil si at samiske barn har en individuell rett til opplæring i samisk, men de har ikke en individuell rett til å ha samisk som opplæringspråk. Samer er i lovens § 6-1 definert som «person som kan skrivast inn i samemanntalet, og barn av dei som kan skrivast inn». Det er også slått fast i loven at: «Departementet kan gi forskrifter om alternative former for slik opplæring når: opplæringa ikkje kan givast med eigna undervisningspersonale på skolen». Dette har åpnet opp for bruk av fjernundervisningsmetoder i samisk opplæringa der lærer og elev ikke er fysisk til stede i samme klasserom, men kommuniserer ved hjelp av datamaskin.

2.2.2 Lovverket for den videregående opplæringa

Undervisningslovens § 6-3 slår fast at samer i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk. Denne rettigheten gjelder hele landet og den forsvinner ikke selv om skolen ikke er i stand til å finne en lærer i faget. På samme måte som for samiskopplæringa i grunnskolen heter det at: «Departementet kan gi forskrifter om alternative former for slik opplæring når opplæringa ikkje kan givast med eigna undervisningspersonale på skolen». De videregående skolene har dermed plikt til å tilrettelegge opplæringa i samisk f.eks. som fjernundervisning.

Elevene i videregående opplæring har ikke rett til å få opplæring på samisk. Men Kunnskapsdepartementet kan pålegge enkelte skoler å tilby opplæring i eller på samisk i

¹ Forvaltningsområdet for samisk språk består av kommunene: Nesseby, Tana, Karasjok, Porsanger, Kautokeino, Kåfjord, Lavangen, Tysfjord, Røyrvik og Snåsa.

særskilte fag i den videregående opplæringa innenfor visse kurser eller visse grupper. De fleste videregående skoler eies av fylkeskommunene og Undervisningsloven § 6-3 slår fast at fylkeskommunene kan tilby opplæring på samisk. I tillegg finnes det to statlige samiske videregående skoler i Karasjok og Kautokeino.

2.2.3 Læreplanverket

Opplæring i offentlig grunnskole og den videregående opplæringa følger et av læreplanverkene *Kunnskapsløftet* eller *Kunnskapsløftet Samisk*. I Forvaltningsområdet skal alle offentlige grunnskoler følge *Kunnskapsløftet Samisk*. Læreplanverket har utviklet læreplaner for tre varianter av samisk språkopplæring i grunnskolen (*Udir 2013-1; 2013-2*): *Samisk førstespråk*, *Samisk andrespråk 2* og *Samisk andrespråk 3*. De fleste som har opplæring i Samisk førstespråk i grunnskolen har også samisk som opplæringspråk. For den videregående opplæringa er det utviklet et fjerde alternativ *Samisk andrespråk 4* som er ment for elever som ikke har hatt opplæring i samisk i grunnskolen. Målet med faget Samisk førstespråk er uttrykt slik i læreplan.

Faget samisk som førstespråk skal utvikle elevenes språkkompetanse ut fra de evner og forutsetninger den enkelte har. Muntlige ferdigheter og lese- og skrivekompetanse er både et mål i seg selv og et nødvendig grunnlag for læring og forståelse i alle fag på alle trinn. Faget skal motivere til lese- og skrive lyst, og bidra til å utvikle gode læringsstrategier. (Udir 2013-1)

Samisk andrespråk er ment for elever som ikke har samisk som morsmål og ikke har lært samisk før de begynner på skolen. Samisk andrespråk 2 har en mer ambisiøs målsetning enn Samisk andrespråk 3, men samme timetall. Samisk som andrespråk 2 er ifølge læreplanen:

... det alternativet som gir best språkkunnskaper etter endt skolegang og valg av dette alternativet på grunnskolen, vil bidra til å legge grunnlag for elevens funksjonelle tospråklighet. (Udir 2013-2)

Samisk andrespråk 3 nevnes som et alternativ for elever som ikke kan noe samisk når de starter med opplæring i faget. En går derfor ut fra at disse elevene vil ha nytte av å bruke mer tid på å lære samisk. Elever som starter med samisk sent på barnetrinnet eller først på ungdomstrinnet får også opplæring etter denne varianten. Det er ikke nødvendigvis et mål at elevene blir tospråklige. Samisk andrespråk 4 er ment for elever i den videregående opplæringa som ikke har hatt opplæring i samisk tidligere. Det har for første gang blitt undervist etter denne læreplanen dette skoleåret. (Udir 2013-2; 2015-1.)

2.3 Samisk språk i grunnskolen

Tallmaterialet til dette kapittelet er hentet fra Grunnskolens informasjonssystem på internett (GSI 2014), og tilsendt fra Utdanningsdirektoratet (Udir 2015-1). Noen tall er hentet fra tidligere utgaver at Samiske tall forteller (Todal 2011; 2012).

2.3.1 Det samla elevtallet med samisk i fagkretsen

Tabell 2.1 Det samla elevtallet med samisk i fagkretsen

	2005/06	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
I alt	3055	2245	2153	2126	2126	2116
Nordsamisk	2844	2058	1987	1933	1947	1943
Lulesamisk	88	96	72	98	93	99
Sørsamisk	123	91	94	95	86	74

Tabell 2.1 viser at tallet på elever som har opplæring i samiske språk gikk ned med ti fra i fjor. Tallet på elever som har fått opplæring i lulesamisk øker med seks eller 6,5 prosent. For sørsamisk er det en nedgang på tolv elever eller 14,0 prosent. Nedgangen i antall elever som mottar opplæring i samisk, er betydelig etter skoleåret 2005/06 som er det siste året den gamle læreplanen var i bruk. Dette er grundig drøftet av Todal tidligere (2011; 2012). Her ses det av den grunn spesielt på utviklinga de siste fem år. Nedgangen fra 2010/11 er på 129 elever eller 5,7 prosent. Når en tar i betraktning at elevtallet i grunnskolen i denne perioden går ned i Nord-Norge med 5,3 prosent kan det tyde på at situasjonen for opplæringa i samiske språk har stabilisert seg (GSI 2014), men på et lavere nivå enn tidligere. Det kommer også fram av tallene at tilbakegangen gjelder både nordsamisk og sørsamisk, mens opplæring i lulesamisk øker med tre elever eller 3,1 prosent i femårs perioden. Nedgangen for opplæring i sørsamisk er 17 elever eller 18,7 prosent. Det må betegnes som en stor nedgang.

2.3.2 Elevtallet for samisk som opplæringspråk

Tallene i tabellen nedenfor er det totale antallet elever som får opplæring på samisk i grunnskolen enten opplæringspråket er sør-, lule- eller nordsamisk. Adskilte tall for sør-, lule- og nordsamisk har ikke vært tilgjengelig.

Tabell 2.2 Antall elever i grunnskolen med samisk som opplæringspråk

	2005/06	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
I alt	977	893	855	873	822	812

Tabell 2.2 viser at 812 elever hadde samisk som opplæringspråk i grunnskolen i skoleåret 2014/15. Dette var en nedgang på ti elever eller 1,2 prosent fra året før. De siste fem årene har antallet elever gått ned 893 til 812. Dette er en nedgang på 81 elever eller 9,1 prosent. Fra 2005/06 til i år var nedgangen på 165 elever eller 16,9 prosent. I skoleåret 2003/04 hadde 1057 elever samisk som opplæringspråk i grunnskolene i Norge. Dette er det høyeste antallet noen gang. Nedgangen fra 2003/04 til 2014/15 er på 245 elever eller 23,2 prosent. Dette må karakteriseres som en stor nedgang. Noe av denne nedgangen kan skyldes mindre barnekull i noen sentrale samiske områder. Tallene viser klart at færre barn mottar opplæring etter en sterk modell for samisk opplæring nå enn på begynnelsen av 2000-tallet. Dette er negativt for samisk språkutvikling, og det er et forhold som bør undersøkes nærmere.

2.3.3 Elevtallet i Samisk førstespråk

Det gis opplæring i både Sør-, Lule- og Nordsamisk førstespråk i grunnskolene i Norge.

Tabell 2.3 Antallet grunnskoleelever med samisk som førstespråk

	2005/06	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
I alt	998	971	940	930	916	915
Nordsamisk	953	923	895	879	877	878
Lulesamisk	29	29	25	30	19	22
Sørsamisk	16	19	20	21	20	15

Tabell 2.3 viser at 915 elever har opplæring i Samisk førstespråk i grunnskolen. Det er en nedgang på en elev eller 1,1 prosent fra året før. Av disse får 878 elever opplæring i Nordsamisk førstespråk, 22 elever i Lulesamisk førstespråk og 15 elever i Sørsamisk førstespråk.

Elevtallet i Nordsamisk førstespråk har gått ned både siden 2005/06 og siden 2010/11. Fra 2005/06 er nedgangen på 83 elever eller 8,3 prosent og fra 2010/11 er nedgangen på 66 elever eller 6,8 prosent. Elevtallet i Lulesamisk førstespråk har ligget på i underkant av 30 i perioden, men falt til 19 i fjor for å øke til 22 i år. Elevtallet i Sørsamisk førstespråk har ligget rundt 20 for å synke til 15 fra i fjor til i år. Dette er en nedgang på 25 prosent.

2.3.4 Samisk som opplæringspråk og Samisk førstespråk

De fleste elevene som har opplæring i Samisk førstespråk har også samisk som opplæringspråk. Det er imidlertid ikke fullt samsvar mellom antallet elever som har Samisk førstespråk og antallet elever som har samisk som opplæringspråk.

Tabell 2.4 Antall grunnskoleelever med samisk som førstespråk og samisk som opplæringspråk

	2005/06	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Samisk førstespråk	998	971	940	930	916	915
Samisk som opplæringspråk	977	893	855	873	822	812
Forskjell	21	78	85	57	94	103

Tabell 2.4 viser at det siste år var 103 elever som fikk opplæring i Samisk førstespråk uten at de hadde samisk som opplæringspråk. Denne forskjellen har økt fra 21 i skoleåret 2005/06. De siste fem årene har dette tallet variert mye, men det er hele tiden betydelig høyere enn for skoleåret 2005/06.

Det er høyst usikkert hva det kommer av at et større antall barn nå får opplæring i Samisk førstespråk uten å ha samisk som opplæringspråk. Det kan komme av at opplæring på samisk ikke er tilgjengelig i hjemkommunen eller nærmeste skole. Det kan også komme av at

foreldre velger bort samisk som opplæringspråk selv om denne opplæringa er tilgjengelig. Dette er et tema som burde undersøkes nærmere.

2.3.5 Elevtallet i samisk som 2. språk

Det gis opplæring i både Sør-, Lule- og Nordsamisk andrespråk i grunnskolen i Norge.

Tabell 2.5 Antall grunnskoleelever med opplæring i Samisk andrespråk

	2005/06	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
I alt	2057	1274	1213	1196	1210	1201
Nordsamisk	1891	1135	1092	1054	1070	1065
Lulesamisk	59	67	47	68	74	77
Sørsamisk	107	72	74	74	66	59

Tabell 2.5 viser en markant nedgang i antallet elever som har opplæring i Samisk andrespråk i grunnskolen fra 2005/06 fram til i år. Årsakene til denne nedgangen er diskutert i *Samiske tall forteller 4 og 5* (Todal 2011; 2012: 110-11). Todal viser her til den nye læreplan Kunnskapsløftet og drøfter om den kan ha påvirket språkvalgene til foreldrene. Tabell 2.5 viser også at antallet barn som har Samisk andrespråk i grunnskolen har vært relativt stabile de siste fire år. Det er en liten nedgang på ni elever eller 0,7 prosent fra i fjor. Dette kan tyde på at nedgangen i faget har stanset.

2.3.6 Fordeling av andrespråkelever mellom andrespråk 2 og andrespråk 3

Det er som tidligere nevnt mulig å velge mellom to varianter av Samisk andrespråk i grunnskolen. Samisk andrespråk 2 har et høyere kompetansemål enn Samisk andrespråk 3. En kan derfor forutsette at elever som velger Samisk andrespråk 2 blir bedre i samisk enn elever som velger Samisk andrespråk 3. Det er derfor interessant å se på fordelinga av elever mellom disse to fagene.

Tabell 2.6 Antall grunnskoleelever med Samisk andrespråk splittet etter fagplan

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Andrespråks elever i alt	1285	1213	1196	1210	1201
Andrespråk 2	645	598	567	617	717
Andrespråk 3	640	615	629	593	484

Tabell 2.6 viser at det de siste tre årene har vært en utvikling der flere av de som velger opplæring i Samisk andrespråk, velger å følge læreplan for Samisk andrespråk 2 enn Samisk andrespråk 3. Skoleåret 2010/11 var tallene nesten identiske. Skoleåret 2014/15 har 59,7 prosent valgt Samisk andrespråk 2 mens 40,3 prosent har valgt Samisk andrespråk 3. Dette må ses på som positivt ettersom Samisk andrespråk 2 har høyere kompetansemål enn Samisk andrespråk 3. Det vil si at flere elever nå får opplæring etter en læreplan som gir dem bedre samiskkunnskaper.

2.3.7 Elevtallet innenfor Forvaltningsområdet for samisk språk

Professor Jon Todal viser i «Samiske tall forteller 5» en del tall for elevene innenfor Forvaltningsområdet for samisk språk i skoleåret 2011/12. Nedenfor brukes Todals tall og tall for skoleåret 2014/15 for å sammenligne utviklinga de siste tre årene. Dette gjelder det totale elevtallet i Forvaltningsområdet, andelen som har samisk i fagkretsen og om disse har opplæring i Samisk førstespråk eller andrespråk. Dette er gjort innenfor Forvaltningsområdet fordi en her kan studere hvor stor andel av det totale elevantallet som mottar opplæring i samisk. Innenfor Forvaltningsområdet kan alle elever velge opplæring i samisk. Derfor kjenner vi det totale antallet elever som kan velge samiskopplæring. Utenfor Forvaltningsområdet er retten til samiskopplæring knyttet til visse kriterier, og vi vet ikke hvor mange som oppfyller dette kriteriet. (Todal 2012: 111-12.)

Tabell 2.7 Elevtall i kommunene i Forvaltningsområdet skoleårene 2011/12 og 2014/15 samt endring i perioden

	Elevtallet i kommunene 2011/12	Elevtallet i kommunene 2014/15	Endring i elevtallet fra 2011/12 til 2014/15	Endring i prosent fra 2011/12 til 2014/15
I alt	2310	2268	-42	-1,8
Porsanger	460	412	-48	-10,4
Karasjok	366	327	-39	-10,7
Kautokeino	338	359	21	6,2
Tana	307	276	-31	-10,1
Snåsa	250	210	-40	-16,0
Tysfjord	203	211	8	3,9
Kåfjord	192	219	27	14,1
Lavangen	119	118	-1	-0,8
Nesseby	75	78	3	4,0
Røyrvik	(55)	58	3	5,5

Tabell 2.7 viser at elevtallet i Forvaltningsområdet for samisk språk gikk tilbake med 42 elever fra 2011/12 til 2014/15. Dette er en tilbakegang på 1,8 prosent. Forvaltningsområdet for samisk språk ble imidlertid utvidet med Røyrvik kommune Nord-Trøndelag i det sørsamiske språkområdet 1.1. 2013. Den reelle tilbakegangen i elevtallet for de kommunene som utgjorde forvaltningsområdet i 2011/12 er av den grunn 100 elever eller 4,3 prosent.

Tabellen viser store forskjeller i utviklinga av elevtallet mellom kommunene. Kåfjord og Kautokeino har størst økning med henholdsvis 27 og 21 elever eller 14,1 og 6,2 prosent. Tilbakegangen er størst i Snåsa med 16,0 prosent. Det er også verdt å merke seg tilbakegangen i elevtallet på vel ti prosent i Karasjok, Porsanger og Tana. Dette er kommuner med relativt mange elever som får opplæring i samisk.

Tabell 2.8 Antall elever i Forvaltningsområdet med og uten opplæring i samisk, opplæring i Samisk førstespråk og Samisk andrespråk

	Elever i alt forvaltnings-området	Elever uten opplæring i samisk	Elever med opplæring i samisk	Elever med Samisk førstespråk	Elever med Samisk andrespråk
Elevtall 2011/12	2310	1092	1218	783	435
Elevtall 2014/15	2268	1088	1180	741*	439*
Forandring 2011/12 til 2014/15	-42	- 4	- 38	- 42	+ 4

*Det korrekte tallet er noe høyere fordi tall fra to kommuner er så lave at de ikke har blitt gjort tilgjengelig av Utdanningsdirektoratet.

Tabell 2.8 viser at 1218 elever hadde opplæring i samisk innenfor Forvaltningsområdet skoleåret 2011/12. De utgjorde 57 prosent av alle elevene med samiskopplæring i Norge. I år mottar 1180 elever i Forvaltningsområdet opplæring i samisk. De utgjør 55,8 prosent av alle elevene som får opplæring i samisk. Dette er en nedgang på 1,2 prosentpoeng.

Antallet elever med opplæring i Samisk førstespråk gikk ned med 42 i Forvaltningsområdet. Det er en nedgang på 5,4 prosentpoeng. Antall elever med opplæring i Samisk andrespråk økte med fire. Det er en økning på 0,9 prosentpoeng.

I 2011/12 fikk 53 prosent av elevene innenfor Forvaltningsområdet opplæring i samisk språk i grunnskolen. I år mottar 52,0 prosent av elevene opplæring i samisk. Av disse fikk langt de fleste opplæring i Samisk førstespråk. Tendensen i år er den samme som for 2011/12. Omlag hver tredje elev i Forvaltningsområdet får opplæring i Samisk førstespråk.

Tabell 2.9 Elevtall i kommunene skoleårene 2011/12 og 2014/15, elever med opplæring i samisk, samt endring i perioden

	Elever i kommunene 2011/12	Elever med opplæring i samisk 2011/12	Elever i kommunene 2014/15	Elever med opplæring i samisk 2014/15	Endring fra 2011/12 til 2014/15
Porsanger	460	123	412	119	-4
Karasjok	366	366	327	327	-39
Kautokeino	338	338	359	359	21
Tana	307	155	276	137	-18
Snåsa	250	29	210	11	-18
Tysfjord	203	49	211	73	24
Kåfjord	192	73	219	85	12
Lavangen	119	12	118	.	
Nesseby	75	.	78	.	
Røyrvik	55		58	.	

Tabell 2.9 viser utviklinga for elever som får opplæring i samisk i kommunene i Forvaltningsområdet. Tall for Røyrvik skoleåret 2011/12 er ikke kjent. I Karasjok, Kautokeino og Nesseby er samisk et obligatorisk fag for alle elevene og endringene i disse kommunene følger naturlig nok endringer i elevtallet. Tysfjord og Kåfjord har hatt store økninger i antallet elever som mottar opplæring i samisk med henholdsvis 49,0 og 16,4 prosent.

Snåsa har en stor nedgang på 18 elever eller 62 prosent. Denne nedgangen skyldes delvis at en del elever som mottok fjernundervisning i samisk fra Áarjel-saemiej skuvle på Snåsa, nå får opplæring i samisk av en lokal lærer på hjemmeskolen. Tillegg blir fjernundervisningselever nå registrert på hjemmeskolen og ikke som elever på Snåsa. Tidligere var disse registrert på skolen som tilbød fjernundervisning. (Nilsson Valkeapää 2015.) Tana har også hatt en nedgang på 18 elever som mottar opplæring i samisk. Dette er en nedgang på 11,6 prosent. Både Snåsa og Tana har hatt en større nedgang i elevtallet i grunnskolen, uten at det kan trekkes slutninger mellom disse to forholdene.

Tabell 2.10 Prosentvis fordeling av elevene med samisk opplæring skoleårene 2011/12 og 2014/15

	Elever med opplæring i samisk i % av alle elevene		Elever med Samisk førstespråk i % av alle elevene		Elever med Samisk andrespråk i % av alle elevene	
	2011/2012	2014/15	2011/2012	2014/15	2011/2012	2014/15
I alt	53	52,2	34	32,9	19	19,4
Porsanger	26	28,9	7	5,1	19	23,8
Karasjok	100	100,0	76	76,1	24	23,9
Kautokeino	100	100,0	93	90,5	7	9,5
Tana	51	49,6	31	31,5	20	18,1
Snåsa	12	5,2
Tysfjord	24	34,6	10	10,4	14	24,2
Kåfjord	39	38,8	5	5,9	34	32,9
Lavangen	10
Nesseby	.	94,9	23	30,8	.	64,1
Røyrvik		.	0	0		.

Tabell 2.10 viser at det for de fleste kommunene er det bare små endringer for antall elever som mottar undervisning i samisk de siste fire årene. Tysfjord har imidlertid en klar økning. I 2011/12 fikk 24 prosent opplæring i samisk. I år er andelen 34,6 prosent. Hele økningen kommer i Samisk andrespråk som øker fra 14 til 24,2 prosent. I Nesseby øker prosenten som mottar opplæring i Samisk førstespråk fra 23 prosent til 30,8. Snåsa har en nedgang fra 12 til 5,2 prosent for andelen elever som mottar opplæring i samisk.

2.4 Samisk språk i videregående skole

Samiske elever i den videregående opplæringa har rett til å få opplæring i samisk språk. Det er ikke mulig å bruke samme geografiske inndeling som for grunnskolen i presentasjonen av samisk språk i videregående opplæring. Dette kommer av at mange kommuner mangler videregående skole og at ungdommer av den grunn ofte tar videregående utdanning utenfor hjemkommunen.

Tallene til dette kapittelet er hentet fra *Samiske tall forteller 5* (Total 2012: 114-16) for skoleårene 2010/11 og 2011/12. For skoleårene 2012/13 til 2014/15 brukes tall som er tilsendt fra Utdanningsdirektoratet (Udir 2015-1) samt hentet fra Utdanningsdirektoratets oversikt over fagvalget til elevene i videregående opplæring (Udir 2013-3; 2014; 2015-2).

Tabell 2.11 Antall elever med samisk i fagkretsen i den videregående utdanningen

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hele landet	433	473	416	452	449
Finnmark	341	384	332	356	357
Troms	49	54	53	42	48
Nordland	27	16	18	37	24
Nord-Trøndelag	9	7	.	8	11
Resten av landet	7	12	13*	9	9

*Nord-Trøndelag inngår i antallet elever i resten av landet.

Tabell 2.11 viser at antallet elever med samisk opplæring varierer en del fra år til år uten at det framkommer en klar tidstendens. Men en ser i alle fall ikke den samme tendensen som for opplæring i samisk i grunnskolen der antallet elever med samisk opplæring går ned. I femårsperioden øker derimot antallet elever med 16 eller 3,7 prosent. Tabellen viser også at et stort flertall av elevene som har opplæring i samisk i den videregående opplæringa, 79,5 prosent, går på skole i Finnmark.

Tabell 2.12 Fordeling av elevene mellom Samisk første og Samisk andrespråk for elever med opplæring i samisk i den videregående opplæringa

	2010/2011	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
I alt	433	473	416	452	449
Førstespråk	248	267	236	243	205
Andrespråk	185	206	180	209	244

Tabell 2.12 viser at det er en forskyvning i elevmassen som får opplæring i samisk i den videregående opplæringa fra i fjor til i år. Antallet elever som får opplæring i Samisk førstespråk går ned med 38 elever eller 15,6 prosent. Samtidig øker antallet elever som får opplæring i Samisk andrespråk med 35 eller 16,7 prosent. Det har vært en trend før 2014/15 at flere elever får opplæring i Samisk førstespråk i den videregående opplæringa enn i Samisk

andrespråk. Det er uten tvil positivt dersom flere som har hatt opplæring i Samisk andrespråk i grunnskolen velger å fortsette opplæringa i Samisk andrespråk i den videregående opplæringa eller at elever som ikke har hatt opplæring i samisk, velger å lære samisk i den videregående opplæringa. Det er derimot negativt dersom dette betyr at elever velger Samisk andrespråk selv om de tidligere har hatt opplæring i Samisk førstespråk, slik det har kommet fram i media (NRK 2015). Dette er et forhold som bør undersøkes nærmere.

2.4.1 Samisk førstespråk i den videregående opplæringa

Antallet elever som får opplæring i Samisk førstespråk i den videregående opplæringa vises her fylkesvis for de siste fem årene.

Tabell 2.13 Antallet elever i faget Samisk førstespråk i den videregående skolen

	2010/2011	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hele landet	248	267	236	243	205
Finnmark	216	249	212	199	187
Troms	12	11	18	21	18
Nordland	18	.	.	18	.
Nord-Trøndelag
Resten av landet	.	7	6	.	8

Tabell 2.13 viser at antallet elever som mottar opplæring i Samisk førstespråk i den videregående opplæringa holder seg relativt stabile de fire første årene av siste femårsperiode. Det siste året går antallet ned med 38 elever eller 15,6 prosent. Det må karakteriseres som en stor nedgang. Det er verdt å merke seg at det er 18 elever som får opplæring i Samisk førstespråk i Nordland både i skoleåret 2010/11 og 2013/14, mens antallet de øvrige årene er fem eller mindre.

Tabell 2.14 Antall elever i faget Samisk førstespråk i den videregående opplæringa splittet på nordsamisk og lule-/sørsamisk

	2010/2011	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hele landet	248	267	236	243	205
Nordsamisk	*	*	229	226	195
Lulesamisk/ sørsamisk	*	*	7	17	10

*Tall for 2010/11 og 2011/12 har ikke vært tilgjengelig.

Tabell 2.14 viser at et stort flertall av elevene som har opplæring i Samisk førstespråk, har valgt Nordsamisk førstespråk. Skoleåret 2014/15 er antallet 195 eller 95 prosent. Antallet elever med Lule- eller Sørsamisk førstespråk varierer fra syv til 17 eller fra tre til syv prosent de siste tre årene. For skoleårene 2010/11 og 2011/12 har ikke adskilte tall for sør-, lule- og nordsamisk vært tilgjengelige.

2.4.2 Samisk andrespråk i den videregående opplæringa

Samisk andrespråks opplæring i den videregående opplæringa vises her fylkesvis for de siste fem årene.

Tabell 2.15 Antall elever med faget Samisk andrespråk splittet på fylker

	2010/2011	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hele landet	185	206	180	209	244
Finnmark	125	135	120	157	178
Troms	37	43	35	24	36
Nordland	9	16	.	16	.
Nord-Trøndelag	9	7	.	.	.
Resten av landet	5	5	25	12	30

Når antallet elever i et fylke ikke er oppgitt er det slått sammen med antallet elever i fylkene lengere sør og rubrikken for resten av landet inneholder også antall elever i dette fylket.

Tabell 2.15 viser en klar økning i antallet elever som har Samisk andrespråk i den videregående opplæringa. Det siste året har økningen vært på 35 elever eller 16,7 prosent. Økningen i Finnmark er på 23 elever eller 14,6 prosent.

Til tross for denne økningen tyder tallene på at en del av elevene som har hatt opplæring i Samisk andrespråk i grunnskolen, ikke fortsetter opplæringa i Samisk andrespråk i den videregående opplæringa. Dette resonnetet bygger på at: De fleste tar tre år videregående utdanning etter grunnskolen, og at antallet elever med Samisk andrespråk i grunnskolen gjennomsnittlig er 120 per årskull. I den videregående opplæringa er det gjennomsnittlig 81,3 elever per årskull som får opplæring i Samisk andrespråk. Dette er en betydelig forskjell.

I tillegg har omlag en tredjedel av elevene som får opplæring i Samisk andrespråk i den videregående opplæringa, faget Samisk andrespråk 4. Dette faget er ment for elever som ikke kan samisk fra før og ikke for elever som har hatt opplæring i Samisk andrespråk i grunnskolen. Dette tyder på et stort bortfall fra faget mellom grunnskolen og den videregående opplæringa. Dette forholdet bør undersøkes nærmere.

Tabell 2.16 Antall elever med faget Samisk andrespråk fordelt etter samiske språk

	2010/2011	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hele landet	185	206	180	209	244
Nordsamisk	*	*	155	184	217
Lulesamisk	*	*	9	10	12
Sørsamisk	*	*	16	15	15

*Tall for 2010/11 og 2011/12 har ikke vært tilgjengelig.

Tabell 2.16 viser at et stort flertall av elevene som får opplæring i Samisk andrespråk har valgt Nordsamisk andrespråk. Skoleåret 2014/15 er antallet 244 eller 89 prosent. Antallet som får opplæring i Lulesamisk andrespråk er tolv eller fem prosent, mens antallet for Sørsamisk andrespråk er 15 eller seks prosent.

Økningen i antallet andrespråkelever gjelder spesielt for nordsamisk som øker fra 155 til 217. En økning på 40 prosent. Også lulesamisk har en viss økning, mens tallene for sørsamisk er svært stabile. For skoleårene 2010/11 og 2011/12 har ikke adskilte tall for sør-, lule- og nordsamisk vært tilgjengelige.

Økningen i det totale antallet elever som får opplæring i Samisk andrespråk det siste året, kan ha sammenheng med innføringa av et nytt fag *Samisk andrespråk 4*. Faget er beregnet for elever som ikke har lest Samisk andrespråk i grunnskolen. Det ble for første gang undervist i Samisk andrespråk 4 høsten 2014 og faget hadde ingen elever i skoleåret 2013/14. I år mottar 100 elever opplæring i Samisk andrespråk 2, 74 elever Samisk andrespråk 3 og 74 elever Samisk andrespråk 4 i den videregående opplæringa. Det forrige skoleåret var det omtrent like mange elever som tok Samisk andrespråk 2 som Samisk andrespråk 3. (Udir 2014: 27; 2015-1: 27; 2015-2:27.)

2.4.3 Opplæring på samisk

Slik det kommer fram i kapittel 2.2.2 kan departementet pålegge enkelte skoler å tilby opplæring på samisk i den videregående opplæringa ifølge undervisningslovens § 6-3. Også fylkeskommunene kan på eget initiativ tilby opplæring på samisk ved sine skoler. Til tross for dette har det ikke kommet fram opplysninger om at noen fylkeskommunale skoler tilbyr Opplæring på samisk. Ved de to statlige samiske videregående skoler i Karasjok og Kautokeino tilbys deler av opplæringa på samisk. Det har ikke vært mulig å få en full oversikt over hvor mye opplæring Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino tilbyr på samisk. Samisk videregående skole i Karasjok skriver i sin årsmelding til Utdanningsdirektoratet at: Skolen har hatt som minstemål å gi undervisning på samisk i alle identitetsskapende fellesfag. Med undervisning på samisk menes at all undervisning og veiledning av elever gis på samisk og at elevene kan besvare oppgaver og prøver på samisk. Skoleårene 2013/14 og 2014/15 ble 50 timer (45 minutters enheter) av undervisningen pr. uke gitt på samisk og resten på norsk eller norsk/samisk. All undervisning på medier og kommunikasjon der inntakskravet er samisk førstespråk, gis på samisk. På studiespesialisering ble det undervist på samisk i samfunnsfag, naturfag og historie i 2013/14 og på naturfag, historie og religion i 2014/15. (Samisk videregående skole i Karasjok 2014).

2.5 Læremiddelsituasjonen

I dette kapitlet ses det på læremiddelsituasjon for opplæring på de tre samiske språkene nord-, lule- og sørsamisk, og i Samisk andrespråk for de samme språkene. Læremidler er viktige verktøy for lærere og elever for å sikre at elevene oppnår de kompetansemålene og grunnleggende ferdighetene som eleven skal utvikle gjennom opplæringa. Sametinget har i 2010 og 2014 satt sammen informasjon om læremiddelsituasjonen. Denne informasjonen benyttes her for å vise situasjonen og utviklinga de siste år. (Sametinget et al. 2010: 19-24; Sametinget 2015.) Sametingets oversikt er delt opp for språkene nord-, lule- og sørsamisk og de beskriver læremiddelsituasjon for hvert fag og hvert klassetrinn med følgende kategorier:

1. Behovet er dekket etter læreplanen Kunnskapsløftet samisk, det finnes elevbøker/digitale ressurser, flesteparten av kompetansemålene dekt
2. Deler av kompetansekrauet er dekket etter læreplanen Kunnskapsløftet samisk, det finnes temabøker/hefter/digitale læremidler
3. Det finnes elevbøker, nesten heldekkende etter tidligere læreplaner
4. Svært liten dekningsgrad eller læremidler mangler helt

2.5.1 Opplæring på nordsamisk

Tabell 2.17 Læremiddelsituasjonen for opplæring på nordsamisk i grunnskolen i 2010 og 2014. Dekningsgrad pr fag/klasstrinn

	Dekket	Deler dekket	Nesten etter gamle planer	Svært lite/ ingenting	Totalt:
Barnetrinnet 2010	13	26	31	21	91
Barnetrinnet 2014	36	22	7	26	91
Ungdomstrinnet 2010	3	13	11	15	42
Ungdomstrinnet 2014	21	3	9	9	42

Tabell 2.17 viser stor mangel på læremidler i 2010. Av 91 undersøkte fag/klasstrinn på barnetrinnet, fantes det svært lite eller ingenting for 21 fag/klasstrinn, mens 31 fag/klasstrinn var nesten dekket med læremidler tilpasset gamle læreplaner. 13 fag/klasstrinn var dekket og 26 delvis dekket. Både for barne- og ungdomstrinnet skjer det en positiv utvikling fra 2010 til 2014. Men fortsatt mangler man læremidler helt for 26 fag/klasstrinn på barnetrinnet og 15 av 42 fag/klasstrinn på ungdomstrinnet. Fag som mangler læremidler på barnetrinnet i 2014 er Engelsk for årstrinn 5-7, Norsk for samisk 1, Geografi 1-4, Historie 1-4, Kroppsøving 1-7 og Mat og helse 5-7. Fag som ikke er dekket på ungdomstrinnet er Norsk for samisk 1, Engelsk og Kroppsøving.

2.5.2 Opplæring på lulesamisk

Tabell 2.18 Læremiddelsituasjonen for opplæring på lulesamisk i grunnskolen i 2010 og 2014. Dekningsgrad pr fag/klasstrinn

	Dekket	Deler dekket	Nesten etter gamle planer	Svært lite/ ingenting	Totalt:
Barnetrinnet 2010	4	41	3	43	91
Barnetrinnet 2014	21	9	6	55	91
Ungdomstrinnet 2010	0	3	5	34	42
Ungdomstrinnet 2014	3	3	0	36	42

Tabell 2.18 viser stor mangel på læremidler på lulesamisk både i 2010 og 2014. Av 91 undersøkte fag/klasstrinn på barnetrinnet i 2010, fantes det svært lite eller ingenting for 43 fag/klasstrinn, mens tre fag/klasstrinn var nesten dekket med læremidler tilpasset gamle læreplaner. Fire fag/klasstrinn var dekket og 41 er delvis dekket. For barnetrinnet skjer det en utvikling fra 2010 til 2014 da 21 fag/klasstrinn er dekket mens ni er delvis dekket. Men nå mangler man læremidler helt for 55 fag/klasstrinn. For ungdomstrinnet mangler man helt læremidler for 36 av 42 fag/klasstrinn i 2014.

2.5.3 Opplæring på sørsamisk

Tabell 2.19 Læremiddelsituasjonen for opplæring på sørsamisk i grunnskolen i 2010 og 2014. Dekningsgrad pr fag/klassestrinn

	Dekket	Deler dekket	Nesten etter gamle planer	Svært lite/ingenting	Totalt:
Barnetrinnet 2010	4	23	3	61	91
Barnetrinnet 2014	24	4	0	63	91
Ungdomstrinnet 2010	0	0	0	42	42
Ungdomstrinnet 2014	0	3	0	39	42

Tabell 2.19 viser stor mangel på læremidler på sørsamisk både i 2010 og 2014. Av 91 undersøkte fag/klassestrinn på barnetrinnet, fantes det svært lite eller ingenting for 61 fag/klassestrinn i 2010 mens fire fag/klassestrinn var dekket og 23 delvis dekket. På ungdomstrinnet fantes det ingen læremidler. For barnetrinnet skjer det en utvikling fra 2010 til 2014 da 24 fag/klassestrinn er dekket mens fire er delvis dekket. Fortsatt mangler man læremidler helt for 63 fag/klassestrinn. For ungdomstrinnet mangler man helt læremidler for 39 av 42 fag/klassestrinn.

2.5.4 Opplæring i samisk andrespråk

Tabell 2.20 Læremiddelsituasjonen for opplæring i Samiske andrespråk 2 i grunnskolen i 2010 og 2014. Dekningsgrad pr klassestrinn

	Dekket	Deler dekket	Nesten etter gamle planer	Svært lite/ingenting	Totalt:
Nordsamisk 2010	0	0	8	2	10
Nordsamisk 2014	7	3	0	0	10
Lulesamisk 2010	0	6	0	4	10
Lulesamisk 2014	10	0	0	0	10
Sørsamisk 2010	2	0	8	0	10
Sørsamisk 2014	10	0	0	0	10

Tabell 2.20 viser stor mangel på læremidler for opplæring i Nord-, Lule- og Sørsamisk andrespråk 2 etter læreplanverket Kunnskapsløftet i 2010. Nord- og sørsamisk måtte undervises på åtte årstrinn med læremidler utviklet etter en gammel læreplan. For to årstrinn fantes svært lite eller ingen læremidler. Lulesamisk andrespråk 2 var delvis dekket for seks årstrinn etter ny læreplan, mens det fantes svært lite eller ingen læremidler for fire årstrinn.

I 2014 er situasjonen svært mye forbedret. Behovet for læremidler er dekket for Lule- og Sørsamisk andrespråk 2 på alle ti klassestrinn. For nordsamisk er behovet dekket for

klassetrinn 1-7, mens en på klassetrinn 8-10 har dekket deler av kompetansemålet med nyutviklede eller nytt opptrykk av temabøker, hefter og digitalt materiale. I tillegg finnes elevbøker som er nesten heldekkende etter tidligere læreplaner.

Sametingets matrise viser forøvrig at behovet for læremiddel i faget Samisk andrespråk 3 er nesten dekket i grunnskolen. Unntakene er Lulesamisk andrespråk 3, klassetrinn 10 og Sørsamisk andrespråk 3, klassetrinn 8-10 der det er mangler. Der er deler av kompetansemålet dekt med nyutviklet eller nytt opptrykk av temabøker, hefter og digitalt materiale.

2.5.5 Sametinget syn

Denne oversikten viser et stort sprik mellom Sametingets prinsipielle syn på læremidler for opplæring på samiske språk og virkeligheta. Sametinget (2014-1: 5) prinsipielle syn er at samiske elever har samme rettigheter som andre elever i norsk skole til å få læremidler på sitt morsmål. Denne retten er ikke oppfylt ettersom det både i 2010 og 2014 er mangel på samiskspråklige læremidler i mange fag.

Sametinget har i sin behandling av opplæringsloven i juni 2014, pekt på at samiske elevers rett til læremidler på sitt opplæringspråk, ikke er sikret i lov med tilhørende forskrift. Retten til læremidler på begge de norske målformene er sikret i opplæringsloven og retten presiseres og styrkes i forskrift til loven. Sametinget har av den grunn bedt om en revidering av opplærings- og privatskoleloven for å styrke samiske elevers rett til opplæring i og på samisk og på grunnlag av samiske kulturverdier, herunder særskilt retten til samiske læremidler på alle fag i hele grunnopplæringa. (Sametinget 2014-1: 5; 2014-2: 120.)

2.6 Tilsyn med samiskopplæringa

Samiske elevers rettigheter etter opplæringsloven har vært et prioritert område for tilsyn med grunnskolen og den videregående opplæringen siden 2009. I tildelingsbrevet fra Kunnskapsdepartementet ble Utdanningsdirektoratet da gitt i oppdrag:

”å gjennomføre tilsyn med fylkeskommunenes og kommunenes oppfølging av samiske elevers rettigheter etter opplæringsloven, herunder også tilgangen til læremidler”. (Kunnskapsdepartementet 2009: 31)

I praksis er det Fylkesmannsambetet som har ansvar for å føre tilsyn med samiskopplæringa i sine respektive fylker.

Tabell 2.21 Fylkesmannsambetenes tilsyn med samiskopplæringa i perioden 2012 til 2015

	2012	2013	2014	2015
Oslo og Akershus	5	0	0	0
Sør-Trøndelag	0	0	0	1
Nordland	0	4	0	0
Finnmark	0	2	1	1
Totalt	5	6	1	2

Tabell 2.21 viser at fylkesmannsembetene utførte 14 tilsyn med opplæringa i samiske språk i perioden 2012 til juni 2015. Disse tilsynene ble holdt i fylkene Oslo og Akershus, Sør-Trøndelag, Nordland og Finnmark. 13 tilsyn gjaldt grunnskolen og ett tilsyn en videregående skole.

Avdelingene for barnehage og undervisning i Oslo og Akershus, samt de fem nordligste fylkene har blitt tilskrevet og bedt om opplysninger om tilsyn med samiskopplæringa. Rapporter fra tilsyn i de nordlige fylkene har blitt hentet fra Fylkesmennes hjemmesider på internett der de er offentlig tilgjengelig, mens tilsynsrapportene fra Oslo og Akershus ble tilsendt fra Fylkesmannen i Oslo/Akershus. En tilsynsrapport for tilsyn gjennomført i 2015 var ikke offentliggjort da artikkelen ble ferdigstilt. Dette gjelder Fylkesmannen i Sør-Trøndelags tilsynsrapport for samiskopplæringa i Namdalseid kommune 9. juni.

2.6.1 Tilsynenes innhold

Det overordnede målet med tilsynsvirksomhet i forbindelse med samiske elevers rettigheter etter opplæringsloven, er å sikre at målgruppa får det tilbudet de har krav på. Samiske elever skal gis mulighet til å oppnå kompetanse innen samisk språk. Tilsynet skal kontrollere om kommunen forholder seg til lovens krav, og eventuelt bidra til at tilstanden i kommunen blir i samsvar med kravene i regelverket. De lovkrav som kontrolleres i tilsynet er valgt på bakgrunn av hvilke bestemmelser som er mest sentrale for at samiske elever skal få det tilbudet om opplæring i og på samisk som kommunene er pålagt å tilby. Valg av lovkrav som skal kontrolleres i tilsynet ble gjort etter erfaringer fra piloteringen i Nordland høsten 2009. (Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-3: 3)

Tilsynsrapportene inneholder et kapittel der en redegjør for hva som undersøkes. Nedenfor oppsummeres hovedtrekkene fra tilsyn i Rana kommunen i Nordland da dette gir et bilde av hva som har blitt undersøkt i alle kommunene. (Fylkesmannen i Nordland 2014-1). I tillegg benyttes tilsynsrapporten fra Kautokeino (Fylkesmannen i Finnmark 2015) for å vise hva som har blitt undersøkt innenfor forvaltningsområdet. Det er spesielt fire forhold som har blitt undersøkt ved tilsynene.

1. Forsvarlig system – opplæringsloven § 13-10 annet ledd

Kommunen har etter opplæringsloven § 13-10 annet ledd et overordnet ansvar for at skoleledelsen ved hver enkelt skole oppfyller kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenester og aktiviteter som loven beskriver. For å oppfylle kravene til et forsvarlig system må skoleeier kunne dokumentere:

- At det foreligger rutiner som sikrer at alle i organisasjonen som har oppgaver knyttet til samiske elevers rettigheter har tilstrekkelig kunnskap om innhold og krav i de bestemmelsene som er relevante.
- At det foreligger rutiner som sikrer at kommunen får nødvendig informasjon om det som faktisk skjer når det gjelder opplæring i samisk.
- At det foreligger rutiner for at denne informasjonen blir vurdert i forhold til lovkravene.
- At det foreligger rutiner for å sette inn nødvendige tiltak dersom det avdekkes at praksis ikke er i samsvar med lovkravene.

2. Samisk opplæring i grunnskolen – opplæringsloven § 6-2

De fire kommunene der tilsyn ble utført i Nordland fylke, befinner seg utenfor Forvaltningsområdet. De regnes ikke som samisk distrikt i henhold til utdanningsloven og derfor har utgangspunktet for fylkesmannens vurderinger vært avgrenset til lovbestemmelsene i opplæringsloven § 6-2 som angår rettigheter utenfor samiske distrikt. Utenfor samiske distrikt har alle samer i grunnskolealder rett til opplæring i samisk. Dette betyr at disse kommunene plikter å gi samer i grunnskolealder opplæring i samisk uavhengig av gruppestørrelse.

Skoleeier må ha et system som sikrer at opplæringa i samisk er i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk, jf. opplæringsloven § 6-4 og forskrift til opplæringsloven §§ 1-1 og 1-11. Samiskopplæringa må følge den til enhver tid fastsatte fag- og tidsfordelingen, jf. opplæringsloven § 2-2. Fag- og tidsfordelinga i grunnskolen er en del av den pliktige opplæringa og kan ikke fravikes, jf. opplæringsloven §§ 2-1 og 2-3.

Fylkesmannen i Finnmark har holdt to tilsyn med samiskopplæringa i kommuner som ligger i Forvaltningsområdet for samisk språk og regnes som samisk distrikt. Dette gjelder Kautokeino og Porsanger (Fylkesmannen i Finnmark 2014; 2015). I disse kommunene har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk etter opplæringsloven § 6-2. I tillegg har Kautokeino kommune med hjemmel i loven vedtatt at alle i elever i grunnskolealder skal ha opplæring i samisk.

3. Nødvendig utstyr, inventar og læremiddel – opplæringsloven § 9-3

Etter opplæringsloven § 9-3 plikter skoleeier å sørge for at skolene har tilgang til nødvendig utstyr, inventar og læremiddel. Videre gjelder et krav om at læremidlene skal være egnet til å benyttes i undervisninga. I forbindelse med samisk opplæring innebærer det blant annet en plikt til å ha læremidler i tråd med gjeldende læreplanverk og utstyr som muliggjør undervisning/fjernundervisning.

4. Alternative opplæringsformer i samisk – forskrift til opplæringsloven § 7-1

Dersom skolen ikke har egnet undervisningspersonale, har elever med rett til opplæring i samisk krav på å få slik opplæring i alternative former. Slik opplæring kan blant annet være fjernundervisning, intensivundervisning og spesielle leirskoleopphold. Dersom fjernundervisning benyttes kreves det at skoleeier har systemer som ivaretar den enkelte elevs rettigheter. Skoleeier har ansvar for at opplæring er i henhold til regelverket, også når elevene får opplæring som fjernundervisning. Det er videre viktig at skoleeier har rutiner for å bistå elevene ved fjernundervisning, ikke minst teknisk sett.

2.6.2 Tilsyn i Oslo og Akershus

Fylkesmannen i Oslo og Akershus gjennomførte fem tilsyn med samiskopplæringa i 2012. Tilsyn ble gjennomført i Oppegård, Oslo, Rælingen, Skedsmo og Ås kommune (Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-1; 2012-2; 2012-3; 2012-4; 2012-5). Alle de fem tilsynene ble avsluttet med pålegg om retting. Tilsynsrapportene er oppsummert i et skriv fra Utdanningsdirektoratet til Kunnskapsdepartementet (Udir 2013-4: 19-20). Det ble avdekket flest lovbrudd som gjaldt kravet om å utarbeide skriftlige rutiner som sikrer at:

- kommunen får nødvendig informasjon om det som faktisk skjer når det gjelder opplæring i samisk
- det foreligger rutiner for at informasjonen blir vurdert i forhold til lovkravene
- det settes inn nødvendige tiltak dersom det avdekkes at praksis ikke er i samsvar med lovkravene
- myndigheten som er delegert til rektor tas inn i delegasjonsreglementet,
- kommunenes system sikrer at elever med rett til opplæring i samisk får minste årstimetall, at kommuner sørger for at elev/foresatt får velge mellom samisk som førstespråk og samisk som andrespråk
- kommunen må sørge for at skolene som benytter Skype/internett i forbindelse med fjernundervisning, har stabile tekniske løsninger.

Det er også avdekket en del lovbrudd i tilknytning til kontrollområdene som omhandler:

- kravet om å utarbeide skriftlige rutiner som sikrer at alle som har oppgaver knyttet til samiske elevers rettigheter har tilstrekkelig kunnskap om innhold og krav i de bestemmelsene som er relevante
- krav om at det foreligger dokumentasjon på at det er innhentet foreldresamtykke ved fritak fra andre fag for elever på barnetrinnet
- at kommunen må sørge for at elever som har rett til opplæring i og på samisk får velge mellom språkene nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk.

Direktoratet drar ikke noen generelle konklusjoner om tilstanden for samisk opplæringa på grunnlag av vurderingene fra Oslo og Akershus fordi kun ett fylkesmannsembete hadde ført tilsyn i 2012. Direktoratet skriver avslutningsvis at: «... av påleggene som er gitt fremkommer det at skoleeierne i større grad må sørge for at det foreligger tilstrekkelig utstyr og undervisningsmateriale slik at elevene som har krav på samisk opplæring får dette i den utstrekning de har krav på.» (Udir 2013: 25.)

2.6.3 Tilsyn i Nordland

Det er utført fire tilsyn med samisk opplæringa i Nordland fylke. Alle tilsyn startet i 2013 og ble avsluttet i 2014. Tilsyn er utført i Rana, Narvik, Evenes og Saltdal kommune (Fylkesmannen i Nordland 2014-1; 2014-2; 2014-3; 2014-4).

Resultat av tilsyn i Nordland

Fylkesmannen avdekket lovbrudd i forbindelse med samiskopplæringa i alle de fire kommunene de førte tilsyn med. Færrest lovbrudd ble avdekket i Evenes kommune som ikke sikret samiske elevers rettigheter til forskriftsmessig fag- og timefordeling og minste årstimetall.

De andre kommunene hadde ikke et forsvarlig system for å avdekke, vurdere og følge opp om opplæringslovens krav til opplæring i samisk ivaretas. Narvik kommune sikret heller ikke samiske elevers rettigheter til forskriftsmessig fag- og timefordeling og minste årstimetall. Skoleeier hadde ikke en skriftlig avtale med fjernundervisningstilbyder som avklarte ansvaret for læreplankrav, vurdering, lærerkompetanse, organisering av opplæringa og rapportering til skoleeier.

Saltdal kommune oppfylte ikke opplæringsloven § 6-2 i henhold til informasjon om retten til å velge språkform: nord-, lule- eller sørsamisk, og retten til opplæring i samisk ble ikke innfridd med det omfang lov og forskrift foreskriver.

Kommunene ble pålagt å rette opp en rekke feil og mangler innen en tidsfrist. Kravet var at de skal etablere og implementere et skriftlig, forsvarlig system som er egnet til å vurdere om krav i opplæringsloven med forskrift er oppfylt, og må i denne forbindelse se til at:

- Det foreligger rutiner som sikrer at alle i organisasjonen som har oppgaver knyttet til samiske elevers rettigheter har tilstrekkelig kunnskap om innhold og krav i de bestemmelsene som er relevante.
- Det foreligger rutiner som sikrer at skoleeier får nødvendig informasjon om det som faktisk skjer når det gjelder opplæring i samisk.
- Det foreligger rutiner for at informasjonsutvekslinga blir vurdert i henhold til lovkravene.
- Det foreligger rutiner for å sette inn nødvendige tiltak dersom det avdekkes at praksis ikke er i samsvar med lovkravene.

Kommunene må også sikre at retten til samisk opplæring i grunnskolen innfris, og må i denne forbindelse se til at:

- Det etableres rutiner som sikrer at årlige rundskriv om fag- og timefordeling gjøres kjent og etterleves.
- Det etableres rutiner som sikrer at samiske elever får minste årstimetall, samt utarbeide og implementere en rutine for kontroll med dette.
- Det etableres rutiner som sikrer at innholdet i opplæringa til enhver tid er i samsvar med gjeldende læreplanverk.
- Det etableres rutiner som sikrer foreldre og/eller elever rett til å velge språkform for opplæring i samisk (nord-, lule- eller sørsamisk).

I tillegg skal kommunene sikre at retten til alternative opplæringsformer i samisk blir ivaretatt, og må i denne forbindelse se til at det etableres rutiner for å sikre foreldremedvirkning når alternative opplæringstilbud skal utarbeides.

2.6.4 Tilsyn i Finnmark

Det er utført fire tilsyn med samisk opplæringa i Finnmark fylke: Grunnskolene i Alta, Alta Videregående skole, Lakselv skole i Porsanger kommune og Kautokeino barneskole og Kautokeino ungdomsskole (Fylkesmannen i Finnmark 2013-1; 2013-2; 2014; 2015). Tilsynene i Finnmark følger samme mal som tilsynene lenger sør, men de skiller seg ut fra tilsynene i Oslo/Akershus og Nordland ved at det ikke er avdekket noen lovbrudd.

Grunnskolene i Alta kommune

Fylkesmannen vurdering av forholdene ved Alta kommunes grunnskoler er udelt positive. Fylkesmannen konkluderer med at «Alta kommune har et forsvarlig system for å vurdere og følge opp om opplæringslovens krav til samisk opplæring ivaretas». Det ble ikke avdekket noen lovbrudd og heller ikke gitt noen pålegg.

Fylkesmannen konkluderer med at Alta kommune har gode rutiner i forhold til struktur og prosess i sitt kvalitetsvurderingssystem. Strukturkvalitet kjennetegnes av motiverte og

kvalifiserte lærere med kompetanse i samisk. Kommunen har stedlig opplæring på skolene. Dette gjelder elever i grunnskolen i Alta som ønsker opplæring i samisk. Kommunen sier videre at de har hatt forespørsler om alternativ opplæring og at de har gitt et tilbud i form av lyd og bilde. Fylkesmannen ser at kommunen har et system for hvordan de tilrettelegger for alternative opplæringsformer og at de har ulike løsninger som sørger for at den enkelte elev får et tilbud om en alternativ opplæringsform.

Andre forhold som fører til en positiv vurdering er at kommunen har informasjonsrutiner for å informere om rett til opplæring i samisk for foresatte/elever. Kommunen har et informasjonsbrev som deles ut til foresatte foran hvert skoleår. Et annet eksempel er at Alta kommune gir opplæring i og på samisk til elever ved Komsa skole. Dette er vedtatt av kommunestyret i Alta kommune. Et tredje eksempel er at det er opprettet et nettverk for alle samisklærere i kommunen. Lærerne treffes innenfor ordinær arbeidstid og har avsatt ressurs til å gjennomføre faste, månedlige møter. Nettverket har utarbeidet et planverk som skolene skal bruke i samiskopplæringa. Dette er, ifølge Fylkesmannens tilsynsrapport, et flott og viktig arbeid som skoleeier har satt av ressurser til.

Lakselv skole – Porsanger kommune

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med samiskopplæringa ved Lakselv skole i Porsanger kommune. Kommunen ligger i Forvaltningsområdet og regnes som samisk distrikt i henhold til opplæringsloven. Grunnskolene i kommunen er derfor pliktige til å tilby opplæring i og på samisk (Opplæringsloven § 6-2).

Vurderingene i tilsynsrapporten oppgis å være gjort utfra de minstekrav som er satt for kommuner med elever i samiske distrikt. 1. Læreplanen i samisk må følges, 2. Fag og timefordelingsplanen er bindende. 3. Skolen tilbyr samisk som første eller andrespråk.

Vurderingene i tilsynsrapporten er udelt positive. “Dokumentasjonen viser at det gis tilbud om opplæring i og/eller på samisk på alle trinn og skolen har rutiner for overganger mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet som sikre elever sin rett til språkvalg og språkalternativ. Dette vurderer Fylkesmannen som at Lakselv skole tilbyr samisk som første eller andre språk til elevene på skolen. Skolen viser i sin dokumentasjon eksempler på halvårsplaner og årsplaner hvor kompetansemål fra samisk læreplan er førende og legges til grunn i fagene. Innsendt dokumentasjon viser at skolen bruker godkjente læreverk og/eller andre læremidler etter Kunnskapsløftet Samisk. Elevene får opplæring i og/eller på samisk etter samisk læreplan og vurderes etter kompetansemål i det enkelte fag. Elevene er delt i egne samiske klasser på barne- og ungdomstrinnet og følger gjeldende fag og timefordelingsplan.

Det er et krav at lærere som underviser skal ha relevant og godkjent kompetanse. Den innsendte dokumentasjon viser at lærerne på Lakselv skole har dette og på bakgrunn av dette vurderer Fylkesmannen at Porsanger kommune sikrer at lovkravet blir oppfylt. Skolen har tilgjengelig og godkjent læremateriell/læremidler og oppfylder Opplæringsloven § 9-3 om “Utstyr” som lyder: “Skolane skal ha tilgang til nødvendig utstyr, inventar og læremiddel”

Fylkesmannen viser til Opplæringsloven § 13-10 om system. Porsanger kommune skal ha et system som er egnet til å vurdere om kravene i lov og forskrift blir oppfylt. Systemet skal avdekke, vurdere og iverksette tiltak. Systemkravet innebærer krav til rutiner for kommunikasjon og samhandling mellom skoleeier og skoler i organisasjonen. Med rutiner menes det her hva som skal utføres, hvem som skal gjøre det, hvordan det skal gjøres og når det skal skje. Med bakgrunn i dokumentasjon fra kommunen mener Fylkesmannen at Porsanger kommune har et forsvarlig system som er robust nok til å avdekke lovbrudd.

Fylkesmannen mener at Porsanger kommune og Lakselv skole har sannsynliggjort at de legger til rette for at elever får samisk opplæring og at det ikke er avdekket noe som skulle tilsi at det foreligger et lovbrudd.

Kautokeino barneskole og Kautokeino ungdomsskole

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med samiskopplæringa ved Kautokeino barneskole og Kautokeino ungdomsskole i Kautokeino kommune i 2015. Kommunen ligger i Forvaltningsområdet og regnes som samisk distrikt i henhold til opplæringsloven. Grunnskolene i kommunen er derfor pliktige til å tilby opplæring både i og på samisk (Opplæringsloven § 6-2). Vurderingene i tilsynsrapporten for tilsynet i Kautokeino er udelt positive. Dokumentasjonen viser at det gis tilbud om opplæring i og på samisk, og opplæring i og på norsk på alle trinn i grunnskolen. Skolene har rutiner for overganger mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet for å sikre elevene sin rett til språkvalg og språkalternativ. Skolene viser i sin dokumentasjon eksempler på halvårsplaner og årsplaner hvor kompetansemål fra samisk læreplan er førende og legges til grunn i fagene. Dette gjelder både for samisk som førstespråk og samisk som andrespråk. Begge skolene har sendt dokumentasjon på lokale læreplaner i samisk som førstespråk.

Innsendt dokumentasjon viser også at skolen bruker godkjente læreverk og/eller andre læremidler etter Kunnskapsløftet Samisk. Elevene får opplæring i og /eller på samisk etter samisk læreplan og vurderes etter kompetansemål i det enkelte fag. Fylkesmannen vurderer det derfor slik at elevene følger læreplanen i samisk på skolene i Kautokeino kommunen. Fylkesmannen mener å ha nok dokumentasjon som viser at skolene følger gjeldende fag og timefordelingsplan.

Dokumentasjon viser at lærerne på Kautokeino barneskole og Kautokeino ungdomsskole har nødvendig kompetanse og på bakgrunn av dette vurderer Fylkesmannen at Kautokeino kommune sikrer at lovkravet blir oppfylt. Skolen har tilgjengelig og godkjente læremateriell/læremidler.

Fylkesmannen vurderer også situasjon i Kautokeino kommune i forhold til krav om system i opplæringsloven § 13-10. Systemkravet innebærer krav til rutiner for kommunikasjon og samhandling mellom skoleeier og skoler i organisasjonen. Med rutiner menes det her hva som skal utføres, hvem som skal gjøre det, hvordan det skal gjøres og når det skal skje. Med bakgrunn i dokumentasjon fra kommunen mener Fylkesmannen at Kautokeino kommune har et forsvarlig system som er robust nok til å avdekke lovbrudd.

Alta videregående skole

Det er i perioden fra 2012 til juni 2015 ført tilsyn med samiskopplæringa ved en videregående skole i Norge. Dette gjelder Alta videregående skole som er eid av Finnmark fylkeskommune. Tilsynet ble gjennomført med dokumentkontroll og intervjuer med nøkkelpersoner og elever.

Lovgrunnlaget for tilsynet skiller seg litt ut fra de andre tilsynene fordi en vurderer opplæringsloven § 6-3 som sier at: Samar i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk. Departementet kan gi forskrifter om alternative former for slik opplæring når opplæringa ikkje kan givast med eigna undervisningspersonale på skolen.

Fylkesmannens vurdering viser at Alta Videregående skole oppfyller denne lovparagrafen for samiske elever og har gode rutiner for å gjennomføre opplæring i samisk.

2.7 utfordringer og anbefalinger

Det har i denne artikkelen kommet fram at opplæringa i samisk i grunnskolene og den videregående opplæringa har en del utfordringer. Antallet elever som mottar opplæring i Samisk førstespråk går ned både i grunnskolen og i den videregående opplæringa. For grunnskolen har denne nedgangen pågått så lenge at det må kunne kalles for en trend. For den videregående opplæringa er det for tidlig å trekke noen slutninger.

Elevene som mottar opplæring i Samisk førstespråk i grunnskolen har normalt også opplæring i andre fag på samisk. Antallet elever med Samisk førstespråk uten opplæring på samisk i andre fag har imidlertid økt. Det er ikke mulig å si noe om årsakene til denne økninga. Disse forholdene bør imidlertid undersøkes nærmere.

Antallet elever som mottar opplæring i Samisk andrespråk ser ut til å ha stabilisert seg på et lavere nivå enn tidligere. For å styrke revitaliseringa av samiske språk burde det være en målsetning å øke dette elevtallet.

I den videregående opplæringa har antallet elever som mottar opplæring i Samisk andrespråk økt. Dette er en positiv utvikling. Det bør likevel undersøkes nærmere om det er et bortfall av elever som har hatt opplæring i samisk i grunnskolen, men ikke har opplæring i Samisk andrespråk i den videregående opplæringen. Det har kommet fram forhold som tyder på det og eventuelle årsaker bør undersøkes nærmere.

Situasjon for samisk opplæring i skolen kan ha sin årsakssammenheng med to andre forhold som er belyst i denne artikkelen: Læremiddelsituasjonen for opplæring i og på samisk og Fylkesmennenes tilsyn med samiskopplæringa. Selv om læremiddelsituasjonen i grunnskolen har blitt bedre de siste fire årene, er det fortsatt til dels store mangler. Tilsynene i Oslo og Akershus og i Nordland viste lovbrudd og at samiske elevers rettigheter til opplæring i samisk ikke ble oppfylt. Tilsyn i Finnmark viste at de tre undersøkte kommunene og en videregående skole utførte opplæringa i og på samisk på en tilfredsstillende måte. Det hadde ikke blitt ført tilsyn i andre fylker de fire siste årene. Noe som også er et interessant funn.

Kilder

Fylkesmannen i Finnmark 2013-1: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE TILSYN : Alta kommune. Datert 09.08. 2013.

Fylkesmannen i Finnmark 2013-2: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE TILSYN : Finnmark fylkeskommune : Alta videregående skole. Datert 09.12.2013.

Fylkesmannen i Finnmark 2014: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : OPPLÆRING : Porsanger kommune – Lakselv skole. Udatert. Tilsyn åpnet 07.01.2014

Fylkesmannen i Finnmark 2015: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : OPPLÆRING : Kautokeino kommune – Kautokeino barneskole og Kautokeino ungdomsskole. Udatert. Tilsyn åpnet 02.02.2015

Fylkesmannen i Nordland 2014-1: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Rana kommune. Datert 18.07.2014.

Fylkesmannen i Nordland 2014-2: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Narvik kommune. Datert 27.03.2014.

Fylkesmannen i Nordland 2014-3: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Evenes kommune. Datert 27.03.2014.

Fylkesmannen i Nordland 2014-4: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Saltdal kommune. Datert 19.03.2014.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-1: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Oppegård kommune. Datert 08.05.2012.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-2: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Oslo kommune. Datert 16.06.2012.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-3: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Rælingen kommune. Datert 04.05.2012.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-4: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Skedsmo kommune. Datert 08.05.2012.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012-5: ENDELIG TILSYNSRAPPORT : SAMISKE ELEVERS RETTIGHETER ETTER OPPLÆRINGSLOVEN : Ås kommune. Datert 08.05.2012.

GSI (2014): Grunnskolens informasjonssystem på internett. Lest 01.12. 2014. Online: <https://www.wis.no/gsi/tallene>

Kunnskapsdepartementet 2009. *TILDELINGSBREV TIL UTDANNINGSDIREKTORATET FOR BUDSJETTÅRET 2009.* Lest 24.04.2015. Online: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/brev/endeling-tildelingsbrev-udir-2009.pdf?id=2181970>

Nilsson Valkeapää, Susanna 2015: Rektor ved Åarjel-saemiej skuvle. Telefonsamtale 23.06. 2015.

NRK 2015: *Velger bort samisk for å oppnå bedre karakterer.* Nyhetsreportasje i NRK Sápmi 11. april 2015. Lest 10.05. 2015. Online: <http://www.nrk.no/sapmi/velger-bort-samisk-for-a-oppna-bedre-karakterer-1.12355010>

Opplæringsloven: *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova).* LOV-1998-07-17-61 Lovdata. Lest: 13.11.2014. Online: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>.

Sametinget 2014-1: Sametingets handlingsplan for utvikling av læremiddelutvikling 2015-2018. Sametinget. Karasjok.

Sametinget 2014- 2: Møtebok 02/14 fra Sametingets plenum. Sak 20/14. Sametinget. Karasjok.

Sametinget 2015: *Sametingets matrise over læremidler 2015*. Datert 19.02.2015. Oversendt pr. e-post fra Sametingets administrasjon 13.05.2015.

Sametinget et al 2010: Tiltak for å effektivisere utviklingen og produksjon av samiske læremidler. Rapport fra arbeidsgruppe sammensatt av Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Lest: 10.12.2014. Online: <http://www.samediggi.no/content/download/6425/59173/version/1/file/Tiltak+for+%C3%A5+effektivisere+utvikling+og+produksjon+av+samisk+l%C3%A6remidler.pdf>.

Samisk videregående skole i Karasjok 2014: Utdrag av skolens årsmelding til utdanningsdirektoratet for 2014. Tilsendt av rektor Synnøve Solbakken-Härkönen på e-post 18.05.2015.

Todal, Jon 2011: «Alvorleg nedgang for faget samisk som andrespråk». I Broderstad, Else Grete, Magritt Brustad, Johan Ailo Kalstad, Paul Inge Severeide og Jon Todal (red.): *Samiske tall forteller 4 : Kommentert samisk statistikk 2011*. s, 19-42. Samisk høgskole. Kautokeino.

Todal, Jon 2012: «Samisk språk i barnehage og skule 2011/12». I Broderstad, Else Grete, Magritt Brustad, Kevin Johansen, Paul Inge Severeide og Jon Todal (red.): *Samiske tall forteller 5 : Kommentert samisk statistikk 2012*. s, 104-116. Samisk høgskole. Kautokeino.

Udir 2013-1: *Læreplan i samisk som førstespråk*. s, 2. Utdanningsdirektoratet. Oslo. Lest 10.11.2014. Online: <http://www.udir.no/kl06/SFS1-04/Hele/Formaal/>

Udir 2013-2: *Læreplan i samisk som andrespråk*. s, 4-6. Utdanningsdirektoratet. Oslo. Lest 10.11.2014. Online: <http://www.udir.no/kl06/SAS1-04/Hele/Kompetansemaal/?read=1>

Udir 2013-3: *Fagvalet til elevane i videregående opplæring skoleåret 2012/13*. Utdanningsdirektoratet. Oslo. Lest: 14.05.2015. Online: http://www.udir.no/globalassets/upload/forskning/2015/fagval_vgo_2012_2013.pdf

Udir 2013-4: *Oppsummering av Fylkesmennenes tilsyn i 2012*. Et skriv fra Utdanningsdirektoratet til Kunnskapsdepartementet datert 24. april 2013. Utdanningsdirektoratet. Oslo. Lest: 15.04. 2015. Online: http://www.udir.no/Upload/Tilsyn/Oppsummering_fylkesmennenes_tilsyn_2012.pdf

Udir 2014: *Fagvalet til elevane i videregående opplæring skoleåret 2013/14*. Utdanningsdirektoratet. Oslo. Lest: 14.05.2015. Online: <http://www.udir.no/Tilstand/Analyser-og-statistikk/vgo/Fagvalg-i-videregaende-opplaring/Fagvalet-til-elevane-i-vidaregaende-opplaring-skolearet-201415/>

Udir 2015-1: Oversikt over antall elever som har opplæring i og på samisk i grunnskoler og videregående opplæring i Norge. Inndelt etter samisk språk og opplæringsvariant på kommune og fylkesnivå. Tilsendt pr e-post fra Utdanningsdirektoratets administrasjon 12.05.2015.

Udir 2015-2: *Fagvalet til elevane i videregående opplæring skoleåret 2014/15*. Utdanningsdirektoratet. Oslo. Lest: 14.05.2015. Online: <http://www.udir.no/globalassets/upload/forskning/2015/fagval-i-vgo-2014-2015.pdf>